

JYX

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Reuter, Martina

Title: Feminismin varhaishistoria

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © 2021 Eurooppalaisen filosofian seura ry

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Reuter, M. (2021). Feminismin varhaishistoria. *Niin & näin*, 28(1), 102-111.

Feminismin varhaishistoria

Miesvaltaa murtamassa (Gaudeamus 2021) esittelee varhaisten feminististen filosofien kirjoituksia. Johdatuksessa suomennoskokoelmaan Martina Reuter pohtii feminismin määritelmää ja feministisen ajattelun historiallisia ulottuvuuksia.¹

Sana "feminismi" vakiintui suomen kieleen 1970-luvulla, jolloin sillä viitattiin anglosaksista maista ja muista Pohjoismaista vaikutteita saaneeseen naisliikkeen radikaalisiin. Tältä vuosikymmeneltä periytyy stereotypia feminististä miehiä vihaavina rintaliivien polttajina, ja vaikka yhä useampi suomalainen on viime vuosikymmenten aikana tunnustautunut feministiksi, sana on säilyttänyt radikaalit sivumerkityksensä. Feministi vaatii enemmän kuin sukupuolten välistä lainsäädännöllistä tasa-arvoa. Hän arvostelee myös naisten ja miesten palkkaeroja, kotitöiden epätasa-arvoista jakautumista sekä naisruumiiseen kohdistuvia stereotypioita ja väkivaltaisia käytäntöjä.²

Feminismi on lainasana, ja se otettiin käyttöön monissa muissa kielissä ennen kuin se saapui Suomeen. Ensin sanat *feminisme* ja *feministe* vakiintuivat ranskan kieleen. Sanojen tarkkaa alkuperää ei tunneta, mutta tiedetään, että ranskalainen äänioikeusaktivisti Hubertine Auclert kutsui itseään feministiksi 1880-luvulla.³ Ranskasta sana siirtyi englannin kieleen 1890-luvulla. Tuolloin englantilaiset sanomalehdet viittasivat feminismiin yhtenä ei-toivottuna mannereurooppalaisena ajatussuuntauksena.⁴ Feminismi on yksi 1800-luvun "ismeistä". Se on kuitenkin jäänyt sekä käsitteenä että poliittisena liikkeenä marginaalisempaan asemaan kuin sosialismi, liberalismi ja nationalismi, joiden kanssa feminismi on eri aikoina ollut monenlaisessa vuorovaikutuksessa.⁵

Naisliikkeelle on alusta asti ollut tärkeä kirjoittaja oma historiansa. Niissä maissa, joissa sanaa feminismi on käytetty, on jo varhain puhuttu feminismin historiasta. Lula McDowell Richardsonin teos *The Forerunners of Feminism. in French Literature of the Renaissance* (1929) on kiinnostava esimerkki. Viitaten ennen kaikkea ranskankieliseen tutkimuskirjallisuuteen Richardson aloittaa teoksensa johdannon toteamalla, että "feminismin historia on jo ollut lukuisten tutkimusten aiheena".⁶ Hänen teoksensa kattaa koko renessanssin aloittaan Christine de Pizanista ja päättyen Marie de Gournayhen. Richardson käsittelee "feminismin edeltäjiä", eikä hän väitä renessanssiajattelijoita feministeiksi. Hänen teoksensa kuitenkin ammentaa tutkimussuuntauksesta, jota on myöhemmän arvosteltu siitä, että se yhtäältä puhuu feminismitä niin laajassa merkityksessä, että sana menettää merkityksensä, ja toisaalta syyllistyy anakronismiin kuva-

nessaan feminismi-sanalla ajattelua, joka oli monta vuosisataa tuon sanan käyttöönottoa varhaisempaa.⁷

Feminismin määritelmä

Anakronismin ongelma on 1980-luvulta alkaen johdattanut historioitsijoita, kirjallisuudentutkijoita ja filosofeja pohtimaan tarkemmin, mitä ajattelulta tai toiminnalta pitää edellyttää, jotta on mielekästä ja historiallisesti perusteltua kutsua sitä feministiseksi. Useimmat tutkijat ovat tänä päivänä yksimielisiä siitä, että feminismin käsitettä voidaan käyttää kuvaamaan myös sellaista ajattelua ja toimintaa, joka on historiallisesti varhaisempaa kuin sanan käyttöönotto. Niinpä feministisen ajattelun historian pituus riippuu siitä, miten feminismi määritellään. Jos ajattelemme, että feminismiin sisältyy vaatimus sukupuolten välisestä tasa-arvosta, niin sen historia ei voi alkaa ennen 1600-lukua, jolloin tämän tasa-arvovaatimuksen muotoilivat muiden muassa Gournay ja François Poulain de la Barre.⁸ Feminismin kytkeminen tasa-arvoon rajaa kuitenkin pois renessanssin *Querelle des Femmes* -nimellä ("kiista naisista") kulkevan vilkkaan sukupuolikeskustelun, jonka lukuisissa kirjoituksissa puolustettiin niin naisten kuin miesten erinomaisuutta.⁹ Tästä syystä monet renessanssin ja varhaismodernin ajan tutkijat ovat suosineet sellaisia feminismin määritelmiä, joiden avulla voidaan tutkia renessanssinaikaisia argumentteja ja myöhempiä tasa-arvovaatimuksia osana saman feministisen ajattelun jatkumoa.

Tjitske Akkerman ja Siep Stuurman ovat muotoilleet kolme ehtoa, joita ajattelun pitää täyttää, jotta sitä voidaan kutsua feministiseksi. Nämä ehdot ovat

- 1) naisvihamielisyys ja miesten ylivalan kritiikki,
- 2) vakuuttuneisuus siitä, että naisten tilanne ei ole muutumaton luonnollinen tosiasia vaan muutettavissa paremmaksi, ja
- 3) käsitys sukupuolitetusta ryhmäidentiteetistä, johon kuuluu tietoinen pyrkimys puhua "naisten puolesta" tai "puolustaa naissukupuolta" ja jonka tavoitteena on laajentaa naisten toimintamahdollisuuksia.¹⁰

Tähän määritelmään nojautuen Akkermanin ja Stuurmanin toimittama teos eurooppalaisen feminismin histo-

riasta aloittaa myöhäiskeskialjalta tutkimalla niitä sosiaalisia ja kulttuurisia edellytyksiä, jotka tekivät Christine de Pizanin *Kirjan naisten kaupungista* mahdolliseksi.¹¹ Teos aloittaa 1300-luvulta, mutta Akkerman ja Stuurman korostavat, että Christine muotoili feministisen puhetavan, jonka "esteettisellä voimalla ja teoreettisella johdonmukaisuudella ei ollut edeltäjää".¹² Tällä tavoin nykytutkimus on tarkennetun feminismin määritelmän avulla palannut samaan historian vaiheeseen, joka oli myös Richardsonin lähtökohta 70 vuotta aikaisemmin.

Akkermanin ja Stuurmanin esittämä feminismin määritelmä on hyödyllinen siksi, että se auttaa löytämään yhteisiä piirteitä ajatuskuluissa, jotka muilta osin saattavat poiketa toisistaan paljon. Näin voimme tutkia feminististä ajattelua sen moninaisuudessa ja huomioida argumenttien välisiä eroja mutta samalla ymmärtää, miksi nämä argumentit kuuluvat feministisen ajattelun historiaan. Määritelmä on hyödyllinen myös siksi, että se on tarpeeksi rajattu auttaakseen meitä erottamaan feministiset argumentit niistä naisten puolesta esitetyistä argumenteista, joita ei ole mielekäästä kutsua feministisiksi. Jo antiikin aikana muotoiltiin filosofisesti perusteltuja väitteitä naisten ja miesten kykyjen yhtäläisyydestä. Tunnetuimmat näistä ovat Platonin esittämiä. Dialogissa *Menon* keskustellaan moraalisen hyveen luonteesta

ja opettajana toimiva Sokrates on saanut Menonin toteamaan, että esimerkiksi terveys ja voima tarkoittavat naisten ja miesten tapauksessa samaa asiaa. Nyt puhe kääntyy hyveeseen:

SOKRATES: Onko sitten $h_{y,v}$ e sinänsä jotenkin erilaista esimerkiksi lapsessa ja vanhemmassa henkilössä tai miehessä ja naisessa?

MENON: Minusta tämä on jo taas vähän eri asia.

SOKRATES: Miten niin? Etkö sanonut, että miehen $h_{y,v}$ e on hallita $h_{y,v}$ in valtiota, naisen taloutta?

MENON: Sanoin.

SOKRATES: Onko mahdollista hallita $h_{y,v}$ in valtiota tai taloutta tai mitään muutaakaan hallitsematta sitä järkevästi ja oikeudenmukaisesti?

MENON: Ei tietenkään.

SOKRATES: Eikö siis ole niin, että ne, jotka hallitsevat oikeudenmukaisesti ja järkevästi, hallitsevat oikeudenmukaisuuden ja järkevyyden avulla?

MENON: Pakostakin.

SOKRATES: Siispä kumpikin, sekä mies että nainen, tarvitsevat samoja asioita, oikeudenmukaisuutta ja järkevyyttä, ollakseen $h_{y,v}$ iä?

MENON: Siltä näyttää. (*Menon* 73a-b)

Myttinen Rouva Järki vakuuttaa Christine de Pizanin (noin 1364-1430) kertojahahmoa naisten kyvyistä viittamalla renessanssikirjoituksille ominaiseen tapaan runoilija-auktoriteetti Boccaccioon (1313-1375). Katkelmassa välittyy yhä ajankohtainen ongelma: naisten kykyjä epäilevät paitsi miehet, myös naiset itse.

"Samoin Boccaccio sanoo - vahvistaen näin sinulle kertamani näkemyksen -, että jotkut naiset epäilevät itseään ja omaa ymmärrystään. Lannistuneina he toteavat, etteivät kykene muuhun kuin syleilemään miehiä ja synnyttämään ja ruokkimaan lapsia, ikään kuin olisivat takametsistä kotoisin eivätkä tietäisi, mikä on $h_{y,v}$ ää ja kunniallista. Jumala on kuitenkin antanut heille hyvän ymmärryksen, jota he voivat halutessaan soveltaa kaikkiin samoihin asioihin kuin kuuluisat, ansioituneet miehet. Jos he haluavat tehdä tutkimusta, on se yhtä lailla mahdollista heille kuin miehillekin, ja rehellisen työn avulla he kykenevät tekemään nimestään kuolemattoman. Tätä toivovat itselleen myös miehistä etevimmät. Kuten näet, rakas tyttäreni, kirjailija Boccaccio todistaa samasta asiasta, josta olen puhunut sinulle. Hän ylistää naisten opinhalua ja hyväksyy sen."

Christine de Pizan, *Kirja naisten kaupungista* (La Cite des dames, 1405), suom. Erika Ruonakoski.

Agrippa von Nettesheimin (noin 1486-1535) argumentaatio hyödyntää Raamatuntulkintaa, jossa naismyönteisten Raamatunkohtien avulla kritisoidaan naisvihamielisiä tulkintoja ja pinttyneitä tapoja. Katkelmassa viitataan myös naisten sortoon tyrannian muotona.

"Myös Jumalan sanan saarnaaminen on kielletty naisilta - vastoin sitä, mitä pyhässä kirjassa eritoten sanotaan. Joelin kirjassa näet annetaan naisille tällainen lupaus: "Ja niin tyttärenne tulevat profetoimaan" Uoel 3: 1). Lisäksi Apostolien aikoina naiset opettivat julkisesti, kuten käy ilmi Simeonin kertomuksessa mainitusta Hannasta (Luuk. 2:25-38), Filippoksen tyttäristä (Apost. 21 :8-9) sekä Priscillasta, Aquilan vaimosta (Apost. 18: 1-2, 24-27). Myöhemmät lainsäätäjät ovat kuitenkin olleet niin epärehellisiä, etteivät he ole pitäneet Jumalan käskyä minään, vaan ovat omien perinteidensä vuoksi julistaneet naiset - jotka muutoin luonnon järjestyksessä ovat mitä jaloimpia ja arvokkaimpia - kaikkia miehiä kurjempaan asemaan. Näillä laeilla naiset on alistettu miehille kuin sodassa voitettut voittajille, ilman luonnollista tai jumalallista tarvetta tai syytä, pelkällä totunnaisuudella,

Naiset ja miehet kykenevät siis yhtä $h_{y,v}$ in esimerkiksi oikeudenmukaisuuteen, vaikka naiset tavallisesti toteuttavat $h_{y,v}$ että kodin ja miehet valtion piirissä. On olennaista, että Platon rinnastaa toisiinsa kodissa ja valtiossa hallitsemisen sekä korostaa, että molemmissa vaaditaan samaa $h_{y,v}$ että. Siten naiset periaatteessa kykenevät samaan kuin miehet myös valtiossa. Platon kehittää tätä ajatusta $\frac{1}{2}$ dialogin kuuluisassa viidennessä kirjassa, missä hän puhuu sen puolesta, että parhaassa mahdollisessa valtiossa naisten pitää toimia vartijoina miesten rinnalla. Perusteluketju rakentuu vastaväitteiden kumoamisen kautta. Platon myöntää, että naiset ja miehet ovat erilaisia ja naiset keskimäärin heikompia, mutta katsoo, että molemmat sukupuolet ovat luonnonlaadultaan samanlaisia. Paremmuus, huonommuus ja mieltymykset ovat yksilöiden eivätkä sukupuolten välisiä eroja: "joku nainen harrastaa filosofiaa ja toinen vihaa sitä, joku on kiihkeäluontoinen ja toinen innoton" (*Valtio* 456a–b). Sama pätee myös vartijana toimimiseen. Platon toteaa:

"Jos [sukupuolten] ainoaksi eroksi osoittautuu se, että nainen synnyttää ja mies siittää, emme voi sanoa tämän vielä todistavan, että nainen eroaa miehestä siinä mielessä kuin me tarkoitamme, vaan katsomme edelleenkin,

että vartijoidemme ja heidän naistensa on toimittava samoissa tehtävissä." (*Valtio* 455d–e)

Naisten pääsy vartijoiksi on ihmisluonnon mukaista, ei luonnonvastaista. Platonin argumenttiin liittyy keskeisesti ajatus, että vartijoiden pitää saada sama kasvatus ja koulutus sukupuolesta riippumatta: "Jos käytämme naisia samoihin tehtäviin kuin miehiäkin, heille on siis annettava sama opetus." (*Valtio* 451e, vrt. 456c–d.) Tähän opetukseen kuului myös voimistelu, jota harjoitettiin alasti. Naisten osallistuminen ruumiinharjoituksiin onkin se piirre, joka herättää dialogissa eniten hilpeää epäilyä (*Valtio* 452a–e).

Platonin oppilas Aristoteles arvosteli opettajansa käsitystä naisten ja miesten samanlaisesta $h_{y,v}$ eestä teoksessaan *Politiikka*. Aristoteles väitti, että useimmissa tapauksissa on olemassa "luonnostaan hallitseva ja luonnostaan hallittu" (*Pol.* I 13, 1260a9). Kyky hallita liittyy harkitsevaan sielunosaan, joka puuttuu kokonaan orjilta. Naisilla "se on, mutta se on vailla arvovaltaa" (1260a12–13). Tästä seuraa, että vaikka naisilla ja miehillä on samoja luonteen- $h_{y,v}$ eitä, "naisen ja miehen kohtuullisuus, miehuullisuus ja oikeudenmukaisuus eivät ole samanlaista, kuten Sokrates ajatteli, vaan on toisaalta hallitsijan miehuullisuutta ja

kasvatuksella ja sattumalla, tyrannille otollisen tilanteen vuoksi. Toiset anastavat itselleen uskonnosta valtaoikeuden naisiin ja perustelevat tyranniaansa pyhillä kirjoituksilla. Heidän suustaan kuuluu alati Eevan kirous: 'Olet miehen vallan alla, ja hän hallitsee sinua' (1 Moos. 3: 16)."

Agrippa von Nettesheim, Naissukupuolen jaloudesta jo ylhäisyydestä (*De nobilitate et praecellentia foeminae sexus*, 1509/ 1529), suom. Tuomas Parsio.

Lucrezia Marinella (1571–1653) kritisoi oivaltavasti Aristoteleen käsitystä naisten epätäydellisyydestä viittaamalla Aristoteleen omiin käsityksiin liiallisen kuumuuden haitoista ja keskittien ylivoimaisuudesta. Katkelmassa mainitaan myös italialainen renessanssiplatonisti Marsilio Ficino (1433–1499), joka oli yksi Marinellan tärkeimmistä filosofisista lähteistä, ja Plutarkhos (noin 45–125), joka tunnetaan kuuluisien miesten elämän kertojen kirjoittajana mutta myös varhaisena lihansyönnin kyseenalaistajana.

"Toiset taas väittävät kunnan Aristoteleen tavoin, että naiset ovat miehiä haaleampia ja niin ollen heitä epätäydellisempiä eivätkä yhtä jaloja. Onpa vankkaa järkeilyä, ja ylimielistä! En usko Aristoteleen pohtineen kovin huolellisesti lämmön vaikutuksia tai sitä, mitä kuumempi tai viileämpi lämpötila merkitsee ja millaisia $h_{y,v}$ iä tai huonoja vaikutuksia sillä on, sillä jos hän olisi harkinnut tarkemmin, kuinka huonoja vaikutuksia on liiallisella, naisen lämpötilan ylittävällä kuumuudella, hän ei olisi lausunut asiasta mitään. Mutta tuo höppänä ei käyttänyt silmiään ja erehtyi sen vuoksi monessa asiassa. Plutarkhoksen mukaan lämpö on epäilemättä sielun työkalu. Yhtäältä se voi olla hyväksi, mutta toisaalta soveltua huonosti sielun toimiiin, ja siksi onkin haettava keskittietä liian vähäisen ja liiallisen välillä. Liian viileä lämpötila, niin kuin vanhuksilla, johtaa täydelliseen voimattomuuteen, mutta liiallinen lämpö tekee ihmisestä äkkipikaisen ja hillittömän. Kaikki lämpötilat eivät näin ollen ole hyviä eivätkä palvele sielun toimia, niin kuin Marsilio Ficino sanoo. On $h_{y,v}$ ä, jos sitä on sopiva määrä sopivassa suhteessa, niin kuin naisilla usein. Näin ollen Aristoteles on väärässä väittäessään, että miehet ovat ylevämpiä, koska he ovat naisia kuumempia: eihän nuoriakaan pidetä parhaassa iässä olevia miehiä ylevämpinä, vaikka he ovatkin kuumempia."

Lucrezia Marinella, Naisten ylevyydestä jo erinomaisuudesta sekä miesten vioista jo puutteista (*La nobilita et l'ecceellenza delle donne co' diffetti et mancamenti de gli uomini. Discorso di Lucrezia Marinella in due parti diviso*, 1601), suom. Laura Lahdensuu.

toisaalta palvelijan miehuullisuutta, ja sama koskee myös muita h_yv_eit^ä" (1260a21-24). Tämä kanta on vastakkainen Platonin *Menonissa* Sokrateen suulla esittämälle kannalle, jossa korostui naisten ja miesten kyky samoihin h_yv_eisiin ja siten myös naisten kyky hallita.¹³

Muiden muassa Tuomas Akvinolaisen välityksellä Aristoteleen ajattelu vaikutti olennaisesti keskiajan ja renessanssin filosofiaan ja teologiaan. Tämä pätee mitä suurimmassa määrin myös hänen sukupulikäsitteeseensä, josta tuli varhaisen feministisen ajattelun keskeinen kritiikin kohde.¹⁴ Esimerkiksi Christine de Pizan arvosteli ankarasti edellä kuvattua käsitystä naisten kyvyttömyydestä hallita. Platoniin sen sijaan viitataan usein naisten puolustajana, minkä näemme vielä Harriet Taylor Millin *Naisten äänioikeudessa* (1851). Platon muotoili ihmis-käsityksen, jota voitiin hyödyntää feministisiin tarkoituksiin, mutta Akkermanin ja Stuurmanin esittämä feminismin määritelmä auttaa hahmottamaan, miksi häntä itseään ei voi pitää feministinä. Korostaessaan kasvatuksen ja opetuksen merkitystä Platon ajatteli, että naisen vallitseva asema ei seuraa hänen luonnostaan vaan on muutettavissa. Voidaan siis katsoa, että hän alkikirjoittaisi Akkermanin ja Stuurmanin määritelmästä

toisen feminismin ehdon. Hänen ihannevaltionsa voi myös nähdä miesten harjoittaman epäoikeudenmukaisen vallankäytön kritiikkinä, vaikka hänen naisia koskeva pohdintansa onkin vain yksi laajan kritiikin juonne. Sen sijaan Platonia ei voi pitää naisvihamielisyyden kritiikkona, eikä hänen voi katsoa puhuneen naisten puolesta ryhmänä tai puolustaneen naissukupuolta. Hänen käsityksensä naisten yhtäläisestä mahdollisuudesta toimia vartijoina perustui siihen, että molemmat sukupuolet ovat olemukseltaan samanlaisia, vaikka naiset ovatkin keskimäärin heikompia. Naisten toimintamahdollisuudet ovat Platonin mukaan riippuvaisia siitä, että he ovat oleellisilta osin miesten kaltaisia, ja vartijana toimiminen edellyttää, että naiset vapautetaan naiseudestaan eli kodin ja lasten hoidosta (*Valtio* 457a-465e). Niinpä Platonin ajattelu ei täytä Akkermanin ja Stuurmanin ensimmäistä tai kolmatta feminismin ehtoa.

Miesvallan haastajat

Miesvaltaa murtamassa -teoksen kirjoitukset jakautuvat kolmeen ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat

Marie le Jars de Gournay (1565-1645) argumentti sukupuolten samanlaisuudesta hyödyntää Aristoteleen käsitystä lajia määrittävästä muodosta. Hän täydentää argumenttiaan viittaamalla oivaltavasti myös Raamattuun.

"Lisäksi ihmiseläin ei tarkkaan ottaen ole mies eikä nainen. Sukupuolia ei ole tehty kahdeksi ilman lisämääreitä eikä siksi, että kaksi lajia erottuisivat toisistaan, vaan ainoastaan suvunjatkamisen vuoksi. Ihmiseläimellä ei ole muuta omaa muotoa ja eroa muihin lajeihin kuin järjellinen sielu. Jos on sopivaa laskea matkan varrella leikkiä, on paikallaan muistaa sananparsin, jonka mukaan mikään ei muistuta ikkunalaudalla istuvaa kollikissaa yhtä paljon kuin ikkunalaudalla istuva naaraskissa. Mies ja nainen ovat siinä määrin samanlaisia, että jos mies on enemmän kuin nainen, niin on nainenkin enemmän kuin mies. Ihminen luotiin mieheksi ja naiseksi, näin sanoo Pyhä kirja, ja laskee nämä kaksi yhdeksi ja samaksi. Se, että Jeesusta Kristusta kutsutaan Ihmisen Pojaksi, vaikka hän on ainoastaan naisen poika, todistaa täydellisesti ja lopullisesti sukupuolten ykseyden."

Marie Le Jars de Gournay, *Miesten ja naisten tasa-arvosta* (Egalite des hommes et des femmes, 1641), suom. Tuomas Parsio.

Anna Maria van Schurmanin (1607-1678) tutkielma noudattaa aikakauden akateemista muotoa. Tutkimusky- symyksen asettamisen jälkeen Schurman määrittelee argumenttinsa keskeiset termit. Tutkielma on omistettu Andre Rivet'lle (1572-1651), protestanttiselle teologille, jonka kanssa Schurman kävi laajan kirjeenvaihdon naisten oppineisuudesta.

"ANNA MARIA SCHURMANIN ESITTÄMÄ KÄYTÄNNÖN ONGELMA

Omistettu Andre Rivet'lle, kunnioitettavalle ja maineikkaalle teologille

Sopiiko kirjanoppineisuus kristitylle naiselle?

Puolustamme myöntävää vastausta.

Asettakaamme seuraavat valmistelevat määritelmät, ensin subjektin, sen jälkeen predikaatin osalta. Subjektin nimeävät sanat ovat yksiselitteisiä; sanoessani *kristitty* nainen tarkoitan naista, joka tunnustautuu kristityksi ja todella on kristitty. Predikaatin sanoista ensimmäinen on kirjanoppineisuus.

Oppineisuudella tai opiskelulla tarkoitetaan tässä (sanat muut merkitykset sivuutetaan) ahkeraa ja tarmokasta mielen kykyjen käyttöä.

renessanssinaikaiset teokset Christine de Pizanin *Kirja naisten kaupungista*, Cornelius Agrippan *Naissukupuolen jaloudesta ja ylhäisyydestä* sekä Lucrezia Marinellan *Naisten ylemyydestä ja erinomaisuudesta sekä miesten vioista ja puutteista*. Agrippan ja Marinellan teokset edustavat *querelle des femmes* -kiistaa puhtaimmillaan: he perustelevat, miksi naiset ovat luonnostaan parempia kuin miehet.

Seuraavaan ryhmään kuuluvat Marie de Gournayn *Miesten ja naisten tasa-arvosta*, Anna Maria van Schurmanin *Tutkielma naisen valmiuksista korkeampaan kirjanoppineisuuteen* ja Poulain de la Barren *Sukupuolten tasa-arvosta*. Siirtymä renessanssista 1600-luvulle, jolloin nämä teokset kirjoitettiin, on liukuva. Gournay ja Schurman ovat molemmat monella tavalla renessanssi-humanismin edustajia, ja heidän argumentaationsa nojautuu aristoteeliseen traditioon. Vasta Poulain vaihtaa aristoteelisen viitekehyksen Rene Descartesin filosofiaan, joka edusti vuosisadan uutta ajattelua. Gournay poikkeaa kuitenkin edeltäjistä puolustamalla nimenomaan sukupuolten tasa-arvoa ja hän jakaa tämän pyrkimyksen Poulainin kanssa. Schurmanin tutkielma poikkeaa sekä aikaisemmista että myöhemmistä kirjoituksista: se on aikakauden yliopistojen standardien mukaan kirjoitettu

dissertatio, joka puolustaa naisten kykyä korkeimpaan akateemiseen oppineisuuteen.

Kolmannen ryhmän kirjoitukset tarkastelevat naisten kansalaisuutta ja kansalaisoikeuksia sekä kasvatusta kansalaisuuden edellytyksenä. Tämän 1700-luvun lopulta 1800-luvun puoliväliin ulottuvan ajanjakson tunnetuimpiin feministeihin kuuluvat Mary Wollstonecraft ja John Stuart Mill. *Miesvaltaa murtamassa* -teoksessa suomennetut otteet vähemmän tunnetun Catharine Macaulayn *Kasvatusta käsittelevistä kirjeistä* innoittivat Wollstonecraftia ja auttavat asettamaan jälkimmäisen teoksen *Naisen oikeuksien puolustus* (1792)¹⁵ aikalaiskontekstiinsa. Toisena kirjoituksena tähän ryhmään kuuluu Olympe de Gougesin kuuluisa julistus *Naisten oikeudet. Kuningattarelle*.¹⁶ Gouges esittää konkreettiset vaatimuksensa naisten oikeuksista Ranskan vallankumouksen luomassa poliittisten mahdollisuuksien ilmapiirissä. Kokoelman päättää Harriet Taylor Millin *Naisten äänioikeus*, joka edustaa John Stuart Millin ja Taylor Millin tiiviin kirjallisen yhteistyön radikaaleinta antia. Taylor Mill kuvaa Yhdysvalloissa viriävää naisten äänioikeusliikettä. Sen myötä feministiseen ajatteluun ja sen historiaan keskittyvä tutkimus päättyy siihen historialliseen

Kirjanoppineisuudesta puhuessamme tarkoitamme perehtymistä kaikkiin opinaloihin, jotka koskevat kieliä ja historiaa. Korkeammassa muodossaan näitä kutsutaan fakulteeteiksi eli tiedekunniksi, alemmissa muodoissaan filosofisiksi tieteiksi. Jätämme käsittelyn ulkopuolelle ainoastaan varsinaisen raamatullisen teologian, sillä sen katsomme kuuluvan kiistatta jokaiselle kristitylle.

Seuraava sana on *sopiiko*, millä tarkoitetaan kysymystä siitä, onko jokin henkilölle hyödyllistä, vastaako se hänen kykyjään ja onko se säädyllystä.

Kun sanojen merkityksen on nyt eritelty, on seuraavaksi eriteltävä itse asiat."

Anna Maria van Schurman, *Tutkielma naisen valmiuksista korkeampaan kirjanoppineisuuteen* (Dissertatio De Ingenii Muliebris ad Doctrinam, & meliores Litteras aptitudine, 1641), suom. Tuomas Parsio.

Franc;ois Poulain de la Barre (1648-1723) käyttää Rene Descartesin (1596-1650) filosofiaa argumentaationsa lähtökohtana. Tutkielman johdannossa korostuu yhtäältä epäilyn metodi, jonka avulla kyseenalaistetaan vallitsevat ennakkoluulot, ja toisaalta selviin ja tarkkoihin ideoihin perustuva totuuskäsitys.

"Jos sukupuolia tarkastellaan niiden tämänhetkisessä tilassa, havaitaan, että ne poikkeavat toisistaan enemmän hengenlahjoista riippuvaisissa yhteiskunnallisissa toimissa ja tehtävissä kuin ruumiista riippuvaisissa toimissa. Jos tälle etsitään selitystä tavanomaisista tutkielmista, huomataan että aivan kaikki, niin oppineet kuin oppimattomat, mukaan lukien naiset itse, sanovat yksimielisesti ettei naisilla ole osaa tieteisiin eikä virkoihin siksi, etteivät he kykene niihin, että naisilla on vähemmän hengenlahjoja kuin miehillä, ja että heidän tuleekin olla alistaisia miehille joka asiassa aivan niin kuin he nyt ovatkin.

Kun tätä mielipidettä tarkastelee seuraten totuussääntöä, jonka mukaan mitään ei pidä hyväksyä todeksi ellei se perustu selviin ja tarkkoihin ideoihin, se osoittautuu yhtäältä pohjimmiltaan ennakkoluuloksi ja virheeksi. Toisaalta havaitaan, että sukupuolet ovat yhdenvertaisia, toisin sanoen: naiset ovat yhtä jaloja, yhtä täydellisiä ja yhtä kykeneväisiä kuin miehet. Tämän osoittamiseksi on kumottava kahdenlaisten vastaväittäjien, yhtäältä tavallisten ihmisten, toisaalta lähes kaikkien oppineiden, näkemykset.

Koska ensin mainitut eivät perusta uskomuksiaan muuhun kuin tottumukseen ja pinnallisiin havaintoihin, heidän vastustamiseksi näyttäisi olevan parasta saada heidät huomaamaan kuinka naiset on alistettu ja suljettu tieteiden ja virkojen ulkopuolelle. Kun heidät on ensin johdatettu elämän keskeisimpien vaiheiden ja kohtaamis-

hetkeen, jolloin feministinen liike alkaa joukkoliikkeenä muodostua poliittiseksi muutosvoimaksi.

Kokoelman kirjoitukset kattavat 450 vuotta, ja ne on kirjoitettu neljällä kielellä: ranskaksi, latinaksi, italiaksi ja englanniksi. Argumentit on muotoiltu vuorovaikutuksessa eri aikakausien filosofisen ajattelun kanssa. Jo mainittujen Plaronin, Aristoteleen ja Descartesin lisäksi Jean-Jacques Rousseauilla on tärkeä asema kokoelman kolmannessa osassa. Hän se)ä antaa filosofisia virikkeitä että joutuu kritiikin kohteeksi. Kirjoitusten moninaisuudesta huolimatta voimme tunnistaa teemoja, jotka toistuvat eri vuosisadoilla. Yksi näistä on väite, että miesten naisiin kohdistama vallankäyttö on yksi tyrannian muoto. Tämä teema liittyy Akkermanin ja Stuurmanin esittämän feminisimi-määritelmän ensimmäiseen ehtoon eli miesten ylivallan kritiikkiin.

Keskustelu tyranniasta juontaa juurensa antiikista. Tyrannille on ominaista, että hänen käyttämänsä valta on vailla oikeutusta. Hän rikkoo sekä luonnonjärjestyttä että säädettyjä lakeja. Aristoteleen mukaan tyranni on se, joka "vailla vastuuta hallitsee kaikkia itsensä veroisia ja parempiaan pitäen silmällä omaa etuaan mutta ei hallittavien etua" (*Pol.* 1295a19-21). Tyranni hallitsee vastoin alamaistensa tahtoa, ja kukaan "vapaa ei vapaaehtoisesti alistu tällaiseen valtaan" (1295a22-23). Aristoteles itse piti naisia luonnollisina alamaaisina eikä soveltanut ry-

rannian käsitettä heidän hallitsemiseensa, mutta esimerkiksi Agrippa perustelee, että miesten naisiin käyttämä valta on tyranniaa, koska se rikkoo naisten yhtäläistä synnynnäistä vapautta. Naiset ja miehet ovat hänen mukaansa toistensa veroisia eikä kumpikaan siis toisen luonnollinen alamainen. Tämä keskustelu jatkuu läpi vuosisatojen. Samassa hengessä mutta h_{y,v} in erilaisessa kulttuurisessa ja poliittisessä tilanteessa Olympe de Gouges kysyy: "Mies, kykenetkö oikeudenmukaisuuteen? - - Kerro, mikä valtuutti sinut orjuuttamaan sukupuoleni suvereenin valtasi alle. Voimasi? Kykysi?".¹⁷ Hän jatkaa toteamalla, että mistään muualta luomakunnasta ei löydy esimerkkiä tästä tyranniasta.

Naisten kasvatusta ja koulutusta ovat toinen keskeinen, eri vuosisatoina esiintyvä teema. Tämä teema liittyy Akkermanin ja Stuurmanin esittämiin feminismin toiseen ja kolmanteen ehtoon. Korostamalla kasvatusta ja koulutusta merkitystä feministit painottavat, että naisen asema ei ole luonnollinen vaan muutettavissa paremmaksi. Samalla pyritään myös laajentamaan naisten toimintamahdollisuuksia. Kasvatuksella ja koulutuksella on kahdenlainen merkitys. Yhtäältä naisten puutteellinen koulutus selittää havaittavia eroja naisten ja miesten älyllisessä suoriutumisen. Toisaalta kirjoittajat korostavat, että naiset kykenevät samaan kuin miehet, kunhan saavat samanlaisen kasvatusta ja koulutusta. Jo Christine

ten halki, heillä on tilaisuus havaita, että naisilla on vahvuuksia, joiden ansiosta he ovat yhdenvertaisia miesten kanssa. Tutkielman ensimmäinen osa käsittelee tätä aihetta."

Franiouis Poulain de la Barre, Sukupuolten tasa-arvosta (*De l'Egalite des deux sexes, discours physique et moral ou l'on voit l'importance de se defaire des prejuges*, 1673), suom. Tuomas Parsio.

Catharine Macaulay (1731-1791) kritisoi Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) käsitystä naisten ja miesten toisiaan täydentävästä sukupuolierosta. Kritiikki inspiroi Mary Wollstonecraftia, joka otti sen lähtökohdakseen omassa kuuluisammassa teoksessaan *Naisen oikeuksien puolustus* (1791).

"Silmiinpistävin hahmo niistä, jotka kaikkein sinnikkäimmin puolustavat luonteiden sukupuolieroa, on Rousseau. Tästä on kiittäminen hänen tyyllistä taituruuttaan sekä tunteen paloa, joka leimaa kaikkia hänen kirjoituksiaan. Koskaan eivät ole kuitenkaan innostus ja mieltymys paradokseihin, nuo filosofisen analyysin viholliset, olleet yhtä rajussa ristiriidassa terveen järjen kanssa kuin hänen määritelmässään luonteiden sukupuolierosta. Hän lähtee liikkeelle oletuksesta, että Luonto on tarkoittanut yhden sukupuolen toisen alamaiseksi ja että tästä syystä alistetun osapuolen älyn on oltava heikompi. Koska mies on kuitenkin varsin epätäydellinen olento ja altis käyttäytymään oikukkaan tyrannin tavoin, on Luonto - tehdäkseen tilanteesta tasa-arvoisemman - antanut naiselle viehkeyttä ja vihjailevan puhettavan, lisäten painoa toiseen vaakakuppiin. Näin Luonto kuin huimauksen vallassa etäännyttävä tarkoitusperistään ja asettaa etuoikeuden alttiiksi vaikutukselle, joka väistämättä tuottaa hämmennystä ja sekasortoa ihmisten väliseen kanssakäymiseen. Rousseau ennakoit tätä vastalauseetta ja esitti sen tyhjäksi tehdäkseen, että moraalinen persoona muodostuu molempien sukupuolten yhteenliittymästä. Ristiriitaisuudessaan ja mielettömyydessään tämä kehitemä päihittää kaikki ne metafysiset arvoitukset, joita on koskaan muotoiltu kouluissa. Lyhyesti sanottuna Rousseauin teksteissä eivät puhu järki tai äly vaan ylpeys ja aistillisuus. Tässä tapauksessa ne ovat tehneet nerokkaasta miehestä riettaan saivartelijan."

Catharine Macaulay, Kasvatusta käsitteleviä kirjeitä (*Letters on Education*, 1790), kirje XXII, suom. Erika Ruonakoski.

huomauttaa, että "jos pikkutyöt pantaisiin kouluun ja jos heille sen jälkeen opetettaisiin tieteitä, kuten pojille opetetaan, tytöt oppisivat aivan yhtä h_v in ja ymmärtäisivät eri tieteiden ja taitojen hienoudet kuten pojatkin".¹⁸ Schurman ja Macaulay keskittyvät ensisijaisesti kasvatuksen ja koulutuksen kysymyksiin.

Kysymys koulutuksesta on feministiselle ajattelulle olennainen, ja onkin mielenkiintoista, että kaikki kirjoittajat *eivät* näytä pitävän sitä yhtä tärkeänä. Varsinkin Agrippa ja Marinella, jotka korostavat naisten synnynnäistä ylemmyyttä, eivät kiinnitä yksityiskohtaista huomiota naisten kasvatukseen, vaikka Agrippa mainitsee, että puutteellinen koulutus on yksi naisten alistuksen muoto, ja Marinella korostaa, että naiset ovat myös oppineisuuden saralla ylivoimaisia miehiin nähden. Olympe de Gouges, joka korostaa naisten ja miesten välisiä synnynnäisiä eroja ja seuraa Rousseau'n sivistyskritiikkiä, painottaa koulutuksen merkitystä vähemmän kuin useimmat aikalaisensa. Näyttää siltä, että kasvatusta ja koulutusta ovat keskeinen teema varsinkin niille feministeille, jotka korostavat naisten ja miesten yhtäläisiä kykyjä. Ne feministit, jotka korostavat sukupuolieroa, eivät kiinnitä siihen yhtä paljon huomiota.

Feminismin historiasta löytyy sekä sukupuolten samanlaisuutta että niiden välisiä eroja korostavia argumentteja. Eri aikoina naisten vapaus on nähty välillä oikeutena olla tasa-arvoinen ja välillä oikeutena olla eri-

lainen.¹⁹ Nämä ovat kuitenkin painotuksia, jotka eivät aina sulje toisiaan pois. Molemmat vaatimukset saattavat h_v inkin esiintyä samassa kirjoituksessa. Esimerkiksi Agrippa korostaa sekä naisten ylemmyyttä että molempien sukupuolten yhtäläistä synnynnäistä vapautta.

Sukupuolieron teema liittyy kysymykseen jaetusta sukupuoli-identiteetistä, joka sisältyy Akkermanin ja Stuurmanin feminismiin määritelmän kolmanteen ehtoon. Näyttää kuitenkin siltä, että useimmat kirjoittajat vetoavat naisiin ryhmänä riippumatta siitä, ajattelevatko he sukupuolten olevan luonnostaan samanlaisia vai erilaisia. Ryhmäidentiteetin muodostamiseksi käytetään erilaisia retorisia strategioita. Christinen *Kirjassa naisten kaupungista* naisten ryhmäidentiteetti näk_y jo otsikossa ja muodostaa läpi teoksen kantavan teeman. Viimeisessä luvussa kertoja, Christine, puhuu kaikille naisille sanoin: "Kunnianarvoiset naiset, ylistetty olkoon Jumala, sillä kaupunkimme on nyt valmis ja täydellinen."²⁰ Marinella, Gournay ja Schurman puhuvat myös järjestelmällisesti naisten puolesta mutta käyttävät sukupuolineutraalimpaa retoriikkaa kuin Christine. He puhuvat useimmiten naisista eikä "meistä". He kirjoittavat sekä naisille että miehille ja käyttävät puhuttelumuotoa, joka ei sulje pois kumpaakaan sukupuolta. Naisille suunnattu puhuttelu vahvistuu uudestaan Macaulay'n ja Gougesin teksteissä. Macaulay'n *Kasvatusta käsittelevien kirjeiden* kirjeenkir-

Olympe de Gouges (1748-1793) perustelee Ranskan vallankumouksen yhteydessä esittämänsä kuuluisaa naisten kansalaisoikeuksien vaatimustaan käsityksellä, jonka mukaan sukupuolet täydentävät luonnostaan toisiaan ja ovat juuri tämän takia tasa-arvoiset. Argumentti eroaa niistä tasa-arvoa puolustavista argumenteista, jotka perustuvat ensisijaisesti sukupuolten samanlaisuuteen.

"Mies, kykenetkö oikeudenmukaisuuteen? Kysymyksen esittää sinulle nainen - sallinut hänelle edes tämän oikeuden. Kerro, mikä valtuutti sinut orjuuttamaan sukupuoleni suvereenin valtasi alle. Voimasi? Kykyysi? Katso luojaa hänen viisautensa, tutki suurenmoista luontoa, jota ilmeisesti haluat muistuttaa, ja anna esimerkki vastaavasta tyranniasta, jos uskallat. Mieti vielä eläimiä, tarkastele elementtejä, tutki kasveja, katsahda lopuksi järjestyneen aineen kaikkiin muunnelmiin. Myönnä tosiseikat, kun tarjoan siihen mahdollisuuden. Etsi ja erota sukupuolet toisistaan luonnon toiminnassa, jos pystyt, tutki niitä. Kaikkialla huomaat niiden sekoittuneen toisiinsa, kaikkialla ne toimivat yhteistyössä harmonisena kokonaisuutena rakentaakseen tätä kuolematonta mestariteosta.

Ainoastaan mies on keksinyt periaatteen, jonka mukaan hän on poikkeus. Eriskummallinen, sokea, tieteiden omahyväiseksi pöhöttämä mies, joka tällä valistuksen ja viisauden vuosisadalla on taantunut mitä täydellisimpään tietämättömyyteen, haluaa despoottina käskä sukupuolta, jolla on täydet älyn lahjat. Hän tahtoo nauttia vallankumouksesta ja julistaa oikeutensa tasa-arvoon päättäen keskustelun siihen."

Olympe de Gouges, *Naisten oikeudet: Kuningattarelle* (Les Droits de la femme. A la reine, 1791), suom. Erika Ruonakoski.

Harriet Taylor Mill (1807-1858) erottaa naisten poliittiset ja taloudelliset oikeudet toisistaan. Hän argumentoi sen puolesta, että nainen voi vapautua miesten harjoittamasta sorrosta vasta, kun hän on myös taloudellisesti tasa-arvoinen. Tämän argumentin osalta Taylor Millin *Naisten äänioikeudesta* (1851) eroaa hänen aviomiehensä John Stuart Millin myöhemmin julkaisemasta teoksesta *Naisen asema* (1869):

joittaja on Macaulayn alter ego, vanheneva nainen, joka kirjoittaa nuorelle kuvitteelliselle naisoppilaalle, Hortensialle. Gouges puolestaan vetoaa intohimoisesti sekä Ranskan kuningattareen että kaikkiin naiskansalaisiin. Julistettuaan naiskansalaisen oikeudet hän huudahtaa: "Nainen, herää! Järjen hälytyskello soi kaikkialla maailmassa: tunnista oikeutesi!"²¹

Kahden mieskirjoittajan eli Agrippan ja Poulainin retoriset strategiat ovat luonnollisesti toisenlaiset. Hekin puhuvat naisten puolesta mutta miehen äänellä. Varsinkin Poulain paikantaa itsensä miessukupuolen edustajaksi. Hän ei pyri puhumaan ulkopuolisella äänellä vaan esimerkiksi toteaa, että jos "keneltä tahansa mieheltä kysyttäisiin kahden kesken, mitä hän ajattelee naisista yleensä, ja jos hän haluaisi vastata rehellisesti, hän epäilemättä sanoisi, että naiset on luotu vain meitä varten."²² Poulainin tietoisuus asemastaan miehenä enteilee meidän aikamme kriittisen miestutkimuksen näkökulmia.

Meidän vuosisatamme feminismin kannalta Akermanin ja Stuurmanin määritelmän kolmanteen ehtoon sisältyvä ajatus naisten ryhmäidentiteetistä näyttäytyy määritelmän ongelmallisempuna vaatimuksena, josta moni feministi saattaisi olla halukas luopumaan. Voimmeko korostaa naisten keskinäisiä eroja ja sukupuolikategorioiden epäyhtenäisyyttä sekä samanaikaisesti vedota naisiin tyhjänä? Nykykeskustelun näkökulmasta on tärkeä huomata, että näissä historiallisissa teksteissä naiset näyttäytyvät pikemmin poliittisena kuin luonnollisena kategoriana, vaikka jotkut kirjoittajat

ajattelevat, että naiset ovat myös luonnollinen kategoria. Miesvallan kritiikki ja naisten puolustaminen ei viime kädessä riipu siitä, oletetaanko naiset luonnostaan erilaisiksi kuin miehet, kuten Marinella ja Gouges tekevät, vai ajatellaanko Gournayn ja Taylor Millin tavoin, että naisilla on yhteisiä taloudellisia ja poliittisia intressejä, vaikka sukupuolten välillä ei ole mitään olemuksellisia eroja.

Olen keskittynyt erittelemään feminististä ajattelua. Huomioni on kiinnittynyt ensisijaisesti ajatteluun ja sen filosofisiin yhteyksiin eikä niihin sosiaali-, kulttuuri- ja taloushistoriallisiin yhteyksiin, jotka ovat kulloinkin tehneet ajattelun mahdolliseksi. Pari huomiota kirjoittajien olosuhteista on kuitenkin paikallaan. Julkisten koululaitosten ulkopuolella kasvatettujen naisten kohdalla korostuu usein perheen ja muuhun lähipiiriin kuuluneiden henkilöiden merkitys. Isien ja veljien merkitys oppineiden naisten elämässä on tunnustettu jo pitkään, mutta viime aikoina useat historioitsijat ovat kiinnittäneet yhä enemmän huomiota myös erilaisiin naisverkostoihin, joiden välityksellä naiset tukivat toistensa oppineisuutta.²³ Sosiohistorialliset tilanteet nousivat ajoittain esille kirjoituksissa itsessään. Esimerkiksi Schurman rajaa naisten kirjaoppineisuuden sopimaan vain niille naisille, joiden vanhemmilla on ollut varaa palkata kotiopettajia ja joilla on ollut "erivapaus kodin velvollisuuksista ja askareista".²⁴ Schurmanin rajausten on toisinaan tulkittu kertovan hänen elitismistään, mutta niitä voi tulkita myös toisin, tietoisuutena oppineisuuden sosiaalisista ja taloudellisista edellytyksistä.

"Toiseksi painotetaan, että naisten mahdollisuus valita elinkeinonsa yhtä vapaasti kuin miehet kasvattaisi haitallisesti sitä sankkaa kilpailijajoukkoa, joka tukkii tiet useimpiin ansiotöihin ja saa palkat laskemaan. On syytä huomata, ettei tämä argumentti tavoita poliittisen kysymyksen eri puolia. Se ei anna perusteita kieltäytyä antamasta naisille kansalaisoikeuksia. Se ei koske äänioikeutta eikä pääsyä valamiehistöön, lainsäädäntöelimiini ja ministeriöihin. Se liittyy aiheeseen vain tuotantoelämän osalta. Jos sitten omaksumme taloudellisen näkökulman sallien argumentille koko sen voiman, ja oletamme, että nykyisin miesten monopolisoimien töiden avaaminen naisille johtaisi muiden monopolien murtamisen tavoin alempiin korvauksiin noista töistä, on meidän pohdittava tämän haitallisen seurauksen laajuutta ja mahdollista kompensatiota siitä. Sen pahempaa ei ole koskaan esitetty - ja tämä on paljon pahempaa kuin todennäköisesti tulee koskaan toteutumaan - kuin että jos naiset kilpailisivat miesten kanssa, mies ja nainen eivät voisi yhdessä ansaita enemmän kuin mies ansaitsee nykyään yksin. Oletta-
kaamme näin, siis tällä mahdollisimman epäsuotuisalla tavalla: kahden puolison yhteiset tulot olisivat samat kuin aiemmin, mutta nainen nousisi palvelijan asemasta kumppanin asemaan. Vaikka jokainen nainen voisi nykyisen asiointilan vallitessa vaatia jotakuta miestä elättämään itseään, kuinka paljon parempi olisi, jos nainen ansaitsisi tuloista osan - siitäkin huolimatta, että yhteenlaskettu summa kasvaisi sen myötä vain vähän - kuin että hänen olisi pakko seisoa syrjässä, jotta miehet saisivat olla ainoita palkansaajia ja ansaitun tulon ainoita eteenpäin jakajia. Nykyistenkään naisten omistusoikeuden huomioivien lakien vallitessa ei perheen elatukseen merkittävästi osallistuvaa naista voi kohdella samalla tavalla halventavan tyrannimaisesti kuin sitä, joka jää riippuvaiseksi miehen tarjoamasta elatuksesta, vaikka kuinka raataisi raskaissa kotitöissä."

Harriet Taylor Mill, Naisten äänioikeus (On the Enfranchisement of Women, 1851), suom. Erika Ruonakoski.

Kooste ja kommentit Martina Reuter. Sitaatit teoksesta *Miesva/taa murtamassa. Varhaisten feministien filosofia* kirjoituksia. Toim. Martina Reuter. Gaudeamus, Helsinki 2021.

Viitteet

- 1 Tämä kirjoitus perustuu toimittamani teoksen *Miesvaltaa murtamassa: Varhaistenfeministienfilosofisia kirjoituksia* (Gaudeamus 2021) johdantoon. Kiitän Gaudeamuksen Leena Kaakista ja Ani Kuusjärveä luvasta julkaista johdanto *niin & näin* -lehdessä. Suuret kiitokset teoksen suomentajille, Laura Lahdensuulle, Tuomas Parsiolle ja Erika Ruonakoskelle, sekä hankkeen asiantuntijajäsenelle, Marguerite Deslauriersille, pitkäjänteisestä yhteistyöstä. Koneen säätöille kiitokset hankkeen rahoituksesta.
- 2 Riitta Jallinoja (1983) kirjoitti ensimmäisen laajan suomalaisen naisliikkeen ja feminismin historian, joka ulottuu 1800-luvun lopusta 1970-luvulle. Tuo, eemmasta suomalaisen feminismin historian tutkimuksesta, joka osin kyseenalaistaa Jallinojan tulkin- toja, ks. Kinnunen 2018; Kurvinen & Turunen 2018a & 2018b; Taavetti 2012; Turunen 2018.
- 3 Ks. Offen 1992, 71-72. On usein väitetty, että utopistisocialisti Charles Fourier käytti ensimmäisenä *feminisme-sanaa* 1830-lu- vulla, mutta Offen kiistää tämän väitteen ja kotostaa, että sanan alkuperää ei tunneta.
- 4 Cott 1987, 14; Akkerman & Stuurman 1998, 4.
- 5 Offen 2000, 20.
- 6 Richardson 1929, 7.
- 7 Offen 1992, 73-74.
- 8 Vrt. Offen 2000, 23.
- 9 *Querelle des femmes* -kiistan historiasta ja argumentaatiosta ks. Kelly 1982; Clairmont & Deslauriers 2020.
- 10 Ks. Akkerman & Stuurman 1998, 3-4; vrt. Cott 1987, 4-5.

Kirjallisuus

- Akkerman, Tjitske & Siep Stuurman, Introduction. Feminismin European History. Teoksessa *Perspectives on Feminist Political Thought in European History: From the Middle Ages to the Present*. Toim. Tjitske Akkerman & Siep Stuurman. Routledge, London 1998, 1-33.
- Aristoteles, *Politiikka*. Suom. A. M. Anttila, selitykset Juha Sihvola. Gaudeamus, Helsinki 1991.
- Bock, Gisela & Susan James, Introduction. Contextualizing Equality and Difference. Teoksessa *Beyond Equality and Difference: Citizenship, Feminist Politics and Female Subjectivity*. Toim. Gisela Bock & Susan James. Routledge, London & New York 1992, 1-13.
- Clairmont, Sarah & Marguerite Deslauriers, *Querelle des Femmes*. Teoksessa *Encyclopedia of Early Modern Philosophy and the Sciences*. Toim. Dana Jalobeanu & Charles T. Wolfe. Springer, Cham 2020.
- Cott, Nancy, *The Grounding of Modern Feminism*. Yale University Press, New Haven & London 1987.
- Deslauriers, Marguerite, *Aristotle on Sexual Difference. Metaphysics, Biology, Politics*. Oxford University Press, Oxford 2021.
- Gouges, Olympe de, Naisen ja naiskansalaisen oikeuksien julistus. Suom. Jarkko S. Tuusvuori. *niin & näin* 3113. Verkossa: netn.fi/node/5288
- Gralrn-Wilder, Malin, Sukupuoli Aristoteleen biologiassa. *Tiede & Edisty* 3/2016, 193-219.
- Gralrn-Wilder, Malin, *Gender and Sexuality in Stoic Philosophy*. Palgrave Macmillan, Basingstoke 2018.
- Green, Karen, What Were the Ladies in the *City of Ladies* Reading? The Libraries of Christine de Pizan's Contemporaries. *Medievalia et humanistica. Studies in Medieval and Renaissance Culture* No. 36, 2010, 77-100.
- Jallinoja, Riitta, *Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudet. Naisasialike naisten elämäntilanteen muutoksen ja yhteiskunnallisten aatteellisten murroksen heijastajana*. WSOY, Helsinki 1983.
- Kelly, Joan, Early Feminist Theory and the *Querelle des femmes*, 1400-1789. *Signs: Journal of Women in Culture and Society* No. 8, 1982, 4-28.
- Kinnunen, Tiina, Naisetko vain apuyläisiä? Naisliikkeen lehdistön välittämä kuva vuosien 1939-1944 tasa-arvopyrkimyksistä. *Sukupuolentutkimus-Genusforskning* 3/2018, 5-18.
- Kurvinen, Heidi & Arja Turunen, Aallonmurtajat - suomalaisen feminismin historian uudet tulkinat. *Sukupuolentutkimus-Genusforskning* 3/2018a, 2-4.
- Kurvinen, Heidi & Arja Turunen, Toinen aalto uudelleen tarkasteltuna. Yhdistys 9:n rooli suomalaisen feminismin historiassa. *Sukupuolentutkimus-Genusforskning* 3/2018b, 21-34.
- Larsen, Anne R., *Anna Maria van Schurman, 'The Star of Utrecht'. The Educational Vision and Reception of a Savante*. Routledge, London & New York 2016.
- Offen, Karen, Defining Feminism, A Comparative Historical Approach. Teoksessa *Beyond Equality and Difference: Citizenship, Feminist Politics and Female Subjectivity*. Toim. Gisela Bock & Susan James. Routledge, London 1992, 69-88.
- Offen, Karen, *European Feminisms, 1100-1950. A Political History*. Stanford University Press, Stanford 2000.
- Pal, Carol, *Republic of Women. Rethinking the Republic of Letters in the Seventeenth Century*. Cambridge University Press, Cambridge 2012.
- Platon, *Menon*. Suom. Marianna Tyni. *Teokset* 2. Orava, Helsinki 1978, 109-148.
- Platon, *Valtio*. Suom. Marja Itkonen-Kaila. *Teokset* 4. Otava, Helsinki 1981.
- Reuter, Martina (toim.), *Miesvaltaa murtamassa. Varhaistenfeministien filosofisia kirjoituksia*. Suom. Tuomas Parsio, Erika Ruonakoski & Laura Lahdensuu. Gaudeamus, Helsinki 2021.
- Richardson, Lula McDowell, *The Forematters of Feminism in French Literature of the Renaissance. Part I From Christine de Pisan to Marie de Gournay*. The Johns Hopkins Studies in Romance Literatures and Languages, voi. XII. Johns Hopkins Press, Baltimore 1929.
- Ross, Sarah G., *The Birth of Feminism. Woman as Intellect in Renaissance Italy and England*. Harvard University Press, Cambridge, Mass. 2009.
- Rubin, Miri, The Languages of Late-Medieval Feminism. Teoksessa *Perspectives on Feminist Political Thought in European History (From the Middle Ages to the Present)*. Toim. Tjitske Akkerman & Siep Stuurman. Routledge, London 1998, 34-49.
- Taavetti, Riikka, Kohti sosialistista feminismiä. Marxist-Feministerna tyhmä 1974-1978. *Naisitutkimus-Kvinnoforskning* 3/2012, 30-42.
- Turunen, Arja, Kapinaa ja aluita raameja. Suomalaisten feministien muistoja 1970- ja 1980-lukujen yhteiskunnallisesta toimintakulttuurista. *Sukupuolentutkimus-Genusforskning* 3/2018, 37-50.
- Wollstonecraft, Mary, *Naisten oikeuksien puolustus*. Suom. Ville-Juhani Sutinen. Savukeidas, Turku 2011.